

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-129>

УДК 001.891:338.48

ДО ПИТАННЯ ЦІЛЮВИХ АСПЕКТІВ СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ТУРИЗМОЛОГІЇ

ON THE ISSUE OF TARGETED ASPECTS OF STUDENT SCIENTIFIC RESEARCH IN TOURISM STUDIES

Паньків Наталія Мирославівна

кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2547-3432>

Дубіс Лідія Францівна

доктор географічних наук, доцент кафедри геоморфології та палеогеографії,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5231-3920>

Pankiv Nataliya, Dubis Lidiya**Ivan Franko National University of Lviv**

Стаття присвячена окремим аспектам студентської наукової роботи, що відображає векторність змістового наповнення освітнього процесу в напрямку туризмології, зважаючи на теперішні виклики та перспективні тенденції. В статті висвітлені основні ключові моменти в студентській науковій роботі, пов'язані з розумінням об'єкту та предмету наукового дослідження в контексті різногалузевого скерування, адже туризмологія вважається «синтетичним» науковим напрямом, поєднуючи економічні, географічні, філософські та інші наукові сфери, тим самим формуючи комплексність дослідження з одного боку та спеціалізований напрям – з іншого (філософія туризму, економіка туризму тощо). Особлива увага скерована на висвітлення основних цільових настанов в студентських туристичних дослідженнях, що стосуються видових, структурних та функціональних аспектів розвитку туристичної діяльності. Правильність розуміння студентом опорних ланок у функціонуванні туристичної діяльності в контексті теоретико-методологічного підходу дозволить в майбутньому бути фахівцем та чітко співставляти теорію та її практичне застосування.

Ключові слова: туризмологія, студентська наукова робота, цільові настанови в туризмі, об'єкт та предмет наукового студентського дослідження, опорні ланки туризму, змістовність наукового пошуку.

The article is devoted to certain aspects of student scientific work, which reflects one of the vectors of the content filling of the educational process in the direction of tourism studies, taking into account current challenges and promising trends. The article highlights the main key points in student scientific work related to understanding the object and subject of scientific research in the context of a multidisciplinary direction, after all, tourism is considered a "synthetic" scientific direction, combining economic, geographical, philosophical and other scientific fields, thereby forming the complexity of research on the one hand and a specialized direction on the other (philosophy of tourism, economics of tourism, etc.) Particular attention is paid to highlighting the main target guidelines in student tourism research, which relate to the specific, structural and functional aspects of the development of tourism activities. As a result, student scientific activity encompasses the following processes: 1) the formation and accumulation of knowledge that occurs as a result of specially organized scientific research in the context of a separate educational component; 2) the transfer of knowledge resulting from communications between scientists, in particular teachers and other persons engaged in scientific research. Communications can be both formal (scientific monographs, descriptions of inventions, materials of scientific meetings, forums, conferences, symposiums, scientific reports, dissertations), and informal (correspondence, conversations, exchange of preprints, reprints of articles, as well as currently widespread electronic journals, e-mail, electronic conferences, webinars, etc.); 3) reproduction of knowledge, which consists in training a student as a bachelor's or master's specialist, in the further formation of scientific personnel of higher educational and research institutions and specialized practitioners in the future. The correct understanding by the student of the supporting links in the functioning of tourism activities in the context of a theoretical and methodological approach will allow him to be a specialist in the future and clearly compare theory and its practical application.

Keywords: tourismology, student research, target guidelines in tourism, object and subject of student research, supporting links of tourism, the content of scientific research.

Постановка проблеми. Необхідним елементом формування особистої фаховості та непересічності кваліфікованого спеціаліста будь-якої освітнього напрямку, зокрема «Туризму та рекреації», є володінням навичками науково-дослідної роботи через призму дотичності до наукової академічної спільноти впродовж періоду навчання в закладі вищої освіти. Беручи участь в навчальному освітньому процесі студент є причетним до наукової студентської діяльності, де окремі форми та види студентської науково-дослідної роботи дають змогу зрозуміти змістове наповнення та освоїти практичне застосування окремих освітніх компонентів, а написання курсових та кваліфікаційних робіт дозволяє поєднати теоретичні засади з практичним результатами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання значення та доречності студентської наукової роботи висвітлені в небагатьох вітчизняних наукових публікаціях. Так, у статті «Розвиток наукової роботи студентів спеціальності 242 Туризм в Національному авіаційному університеті» розглядається відтерміноване спостереження щодо використання чотирирічної моделі розвитку пізнавальної активності в середній та вищій школі, а також можливості активізації наукової роботи студентів, акцентується увага на напрямку «Спортивний туризм». Автори зазначають значущість пошуку змістовної інформації під час підготовки, проведення і підведення підсумків спортивних походів, до її подальшого застосування для написання наукових статей та робіт студентів. Необхідність активізації наукової роботи студентів обумовлена дослідженнями можливостей спортивного туризму у протистоянні України проти військової агресії росії [4]. В українському науковому середовищі питання студентської наукової роботи висвітлені в багатьох посібниках. Так, в «Основах наукових досліджень» за загальною редакцією доктора філософських наук, професора Т. В. Гончарук висвітлені не лише теоретичні засади методології науково-дослідної діяльності студентів, а й особливості наукового тексту, види кваліфікаційних робіт студентів та вимоги й основні правила їх написання [2]. Більшість актуальних завдань, що стосуються основних акцентів студентської наукової роботи містяться в збірниках тез всеукраїнських та міжнародних конференцій [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Туризмологія – як науковий напрям розглядається лише впродовж

останніх років, тому питання, що стосуються теоретичних засад її розвитку, понятійно-термінологічного апарату, методології дослідження знаходяться в процесі формування, доповнюючись щороку новими складовими та змістовими структурними особливостями. Питання цільових аспектів студентської наукової роботи практично не було розглянуто, а це ускладнює розуміння опорних чи ключових ланок в туристичній практичній діяльності.

Формулювання цілей статті. Дослідити та висвітлити основні опорні ланки та цільові аспекти студентських наукових досліджень, що стосуються структурних та функціональних особливостей розвитку туристичної сфери задля їх подальшого практичного застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважаючи на відносно недовгий період функціонування та розвитку кафедри туризму Львівського національного університету імені Івана Франка, змістове наповнення поняття «студентська наукова робота» видозмінювалося впродовж 20-ти років, доповнювалося та вдосконалювалося, зважаючи на нові виклики та вимоги. Як результат, студентська наукова діяльність охоплює наступні процеси:

1) формування та накопичення знань, що відбувається внаслідок спеціально організованих наукових досліджень в контексті окремого освітнього компоненту;

2) передачу знань, що виникає внаслідок комунікацій науковців, зокрема викладачів та інших осіб, зайнятих науково-дослідною роботою. Комунікації можуть бути як формальними (наукові монографії, описи винаходів, матеріали наукових зібрань, форумів, конференцій, симпозіумів, наукові звіти, дисертації), так і неформальними (листування, бесіди, обмін препринтами, відбитками статей, а також поширені в теперішній час електронні журнали, електронна пошта, електронні конференції, вебінари тощо);

3) відтворення знань, що полягає у підготовці студента як фахівця-бакалавра чи магістра, в подальшому формуванні наукових кадрів вищих освітніх та науково-дослідних закладів та спеціалізованих практиків в майбутньому.

Для досягнення вищезгаданого, під час навчання студенти повинні розуміти місце і роль наукового дослідження стосовно галузі туризму. Загальновідомо, що туризм є однією з динамічних галузей світової економіки з розвиненою соціально-економічною системою,

охоплюючи величезні потоки подорожуючих, забезпечуючи створення сотень мільйонів робочих місць, активізуючи економічні ресурси. Усі ці складові повинні бути всебічно осмислені та оцінені науковцями. Таке «синтетичне» спрямування наукових досліджень в полі функціонального феномену туризму отримало назву *Туризмології* – комплексного міждисциплінарного напрямку з теорії та методології дослідження туризму, його філософії та праксеології. Тобто туризмологія – це науковий напрям, який об'єднує різноманітні дослідження туризму як суспільного явища. Її первинним завданням є розробка теорії функціонування туризму, що є досить непросто реалізувати через багатогранність явища, тим самим обумовлюючи його актуальність. Перед сучасною туризмологією постає завдання, що стосуються понять та термінів видів туризму, обґрунтування моделей функціонування туристичних дестинацій, удосконалення концепції обслуговування у сфері туризму тощо. Для вирішення цих та інших питань необхідно об'єднати зусилля різних вчених, наукових шкіл, наукових та освітніх організацій. При цьому, при вивченні туристичної діяльності може бути використаний не лише галузевий принцип наукових досліджень, але й проблемний, що є в основі формування туризмології – як теорії та практики туризму. Теоретико-методологічні підходи в туризмології повинні передбачати розробку фундаментальних засад, принципів всебічного дослідження феномену туризму, враховуючи новітні досягнення галузевих наукових дисциплін, що вивчають окремі аспекти туристичної діяльності. За сучасних умов розвитку туризмології як науки виділяють наступні напрямки, кожен з яких охоплює окрему наукову сферу: економіка туризму, географія туризму, рекреаційна географія, історія туризму, філософія туризму, психологія туризму, педагогіка туризму тощо [1]. Студентові важливо навчитися розрізняти та виокреслювати ключові ланки та основні структурні вектори кожної складової задля подальшого розуміння практичного застосування.

Ключовим моментом в студентській науковій роботі є розуміння студентом об'єкту дослідження та вміння його аналізу згідно загальнонаукових норм, правил та вимог, адже у методології наукових досліджень розрізняють поняття «об'єкт» і «предмет» пізнання. **Об'єктом** пізнання прийнято називати те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника, а предметом – окремі структурні

чи функціональні складові об'єкту. Масовий довоєнний характер туристичної діяльності та постійне зростання соціально-економічного значення туризму в Україні викликають необхідність поглиблення наукових досліджень сфери туризму, формування наукових шкіл, поширення туристичної освіти, адже без науково обґрунтованих положень розвиток туристичного бізнесу та туристичних підприємств відбуватиметься хаотично, що негативно відобразиться на національній економіці. Безумовно, туризм не є провідною галуззю спеціалізації нашої держави, проте в окремих регіонах ця сфера входить в п'ятірку провідних галузей, що беруть участь в наповненні бюджетів областей та формуючи таким чином ВВП (Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська області тощо).

Зміст наукових досліджень в галузі туризму охоплює перш за все розуміння та обґрунтування об'єкту і предмету дослідження. Об'єкт будь-якої науки виступає певним фрагментом реальності – матеріальної чи духовної, на який звернена її увага і який опосередкований системою понять і категорій, а також методами дослідження. Загальний об'єкт галузі туризму – сукупність природних чи суспільних складових організації державного геопростору України, що мають відношення до туризму, як суспільного явища та галузі економіки. У наукових дослідженнях галузі туризму об'єктом дослідження слугує як територія з точки зору різних форм туристичного районування (туристичний регіон, район, вузол, центр, пункт), туристично-ресурсного використання та туристично-інфраструктурного наповнення, так і суб'єкти туристичного господарювання, що беруть участь в формуванні туристичної привабливості, інформаційної туристичної системи та створюють туристичний продукт в межах території дослідження. Предметна складова охоплює функціонально-територіальні складові або передумови виникнення та розвитку туристичної сфери в контексті туристично-ресурсного потенціалу, історичної обумовленості та соціально-економічної складової. Предметом українознавчо-туристичних досліджень виступають спонукальні, інформаційні, природо- і соціоресурсні, інфраструктурні, управлінські, маркетингові, інвестиційно-комерційні, мікро- і макроекономічні, соціокультурні і геополітичні та інші аспекти туризму в Україні. Конкретними об'єктами у дослідженнях з географії туризму виступають форми геопросторової (територіальної) організації туризму загалом

чи його окремих частин. Так, дослідження, аналіз та обґрунтування особливостей розвитку та функціонування таких структурних складових галузі як відпочинково-розважальний туризм, лікувально-оздоровчий, діловий, релігійний туризм, екологічний туризм тощо можна прив'язати як до державного рівня, так і в регіональному та місцевому аспектах їхнього розвитку. Структурний аналіз галузі туризму, його поняття та часткові структурні елементи також можуть розглядатися як конкретний об'єкт або предмет дослідження галузі туризму. У наукових дослідженнях виділяють загальнонаціональний (державний), регіональний (краєзнавчий) рівні українознавчих геотуристичних досліджень з їхніми найактуальнішими об'єктами – предметними дослідницькими орієнтирами. Такими орієнтирами можуть слугувати чинники або фактори чи передумови розвитку галузі туризму, складові туристично-ресурсного потенціалу, структурні складові галузі туризму, власне суб'єкти туристичної галузі та інше. Розвиток будь-якого суспільного явища характеризується певними процесами та особливостями. Вони потребують дослідження, виявлення зв'язків, законів та закономірностей. Складність наукових досліджень, комплексність та тривалість виконання зумовлюють необхідність.

Використовуючи теоретико-методологічні основи туризмології та суміжних з нею дисциплін виокреслюються опорні ланки туристичних досліджень, що передбачають врахування опорних ланок або цільових настанов в рекреаційно-туристичних наукових напрямках. До цільових настанов суспільно-географічних досліджень рекреаційно-туристичного господарства на рівні регіонів і окремих центрів належать:

1. Визначення ролі та місця галузі туризму та рекреації в економічному комплексі регіону, області, району, територіальної громади чи окремого поселення.

2. Аналіз природних, історико-географічних, соціально-економічних передумов виникнення, формування та розвитку рекреаційної – туристичної діяльності.

3. Характеристика та оцінка природних, природно-антропогенних та історико-культурних ресурсів рекреаційно-туристичної діяльності; їхня інвентаризація та кадастрова соціально-економічна оцінка, визначення загального рекреаційно-туристичного потенціалу міста, громади, району, регіону.

4. Проведення функціонального аналізу основних видів рекреаційно-туристичної

діяльності в регіоні чи в окремому поселенні; визначення структури рекреаційно-туристичного потенціалу, виділення її основних складових, показ їхньої участі на туристичних ринках різних рівнів – від локальних до світових.

5. Характеристика основних потоків туристів за видами і формами туристичної діяльності, за обсягами, за статеві-віковим і соціальним складом, за регулярністю, тривалістю; доречно мати і зворотні зв'язки, знати враження та їхні оцінки стосовно обслуговування – загального та за окремими видами послуг.

6. Аналіз системи рекреаційної діяльності регіону чи поселення за її суб'єктами та організаційно-економічними формами; ознайомлення з економічними показниками рекреаційних-туристичних підприємств і закладів, зайнятістю населення, проблемами сезонності для різних видів відпочинку тощо.

7. Дослідження та аналіз територіальної організації туристичної діяльності та супутніх і обслуговуючих галузей на основі концепції територіальних рекреаційних систем (TPC); визначення системної територіальної організації рекреаційно-туристичного господарства, виділення окремі TPC різного ступеня сформованості та визначення пріоритетних напрямків їх подальшого розвитку.

8. Аналіз проблем використання рекреаційно-туристичних ресурсів, стану рекреаційного природокористування, економічних проблем, пов'язаних з рекреаційною та туристичною діяльністю.

9. Впровадження системного соціального моніторингу рекреаційно-туристичної діяльності, виявлення головних тенденцій змін рекреаційно-туристичних потреб і запитів населення, пропозицій на світових, національних та місцевих туристичних ринках; розробка та впровадження рекреаційно-туристичного моніторингу.

Очевидним є те, що туризм – це складне соціально-економічне явище, що вимагає своєрідного підходу до вивчення, оскільки необхідно враховувати як мотиви проведення відпочинку, так і можливості його здійснення. Тому при дослідженні туристичної сфери важливі не лише кількісні показники, але і видові особливості або класифікації, що вирізняються в межах України через низку факторів: природних, культурно-історичних та соціально-економічних. Підходи до класифікацій у різних авторів – різні (О. Топчієв, М. Крачило, М. Мальська, В. Цибух, О. Любіцева тощо),

що підтверджує відсутність чіткої загальноприйнятої класифікації туризму до сьогодні.

Висновки. Через неможливість виокремлення чистих форм та видів сучасного туризму студентське наукове дослідження в туристичній галузі не є простим та однозначним, ще раз підтверджуючи його актуальність. Працюючи над науковою роботою студентам слід запам'ятати алгоритм дій при дослідженні предметного чи територіального об'єкту

сфери туризму: вивчаючи теоретико-методологічну основу, через призму факторного аналізу до сучасного стану об'єкту досліджень, не забуваючи при цьому оцінити проблемні та перспективні сторони предмету дослідження. Таким чином наукове дослідження буде акцентувати увагу на основних опорних ланках, що стосуються обраного напрямку дослідження, виокреслюючи реальні та потенційні можливості розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Марта Мальська, Наталія Паньків. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
2. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. 272 с.
3. Н. Паньків, М. Філь. Студентська наукова діяльність та її значення для розвитку туризмознавства. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique: collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la III conférence scientifique et pratique internationale*, Paris, 8 juillet 2022. Paris-Vinnytsia: La Fedeltà & Plateforme scientifique européenne, 2022. P. 451–456.
4. С. Фокін., В. Сайчук, В. Кучеренко. Розвиток наукової роботи студентів спеціальності 242 туризм в національному авіаційному університеті. *Економіка та суспільство*. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2391> (дата звернення: 14.03.2025).

REFERENCES:

1. Marta Malska, Nataliya Pankiv. (2020) *Osnovy naukovykh doslidzhen: navchalnyi posibnyk* [Fundamentals of Scientific Research: A Study Guide]. Lviv: Vydavnytstvo LNU imeni Ivana Franka. 226 p. (in Ukrainian)
2. *Osnovy naukovykh doslidzhen: navch. posib. / za zah. red. T. V. Honcharuk.* (2014) [Fundamentals of scientific research: teaching aids]. Ternopil. 272 p. (in Ukrainian)
3. N. Pankiv, M. Fil. (2022). *Studentska naukova diialnist ta yii znachennia dlia rozvytku turyzmознавства* [Student scientific activity and its importance for the development of tourism studies]. «ΛΟΓΟΣ». 2022. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique: collection de papiers scientifiques avec des matériaux de la III conférence scientifique et pratique internationale*, Paris, 8 juillet 2022. Paris-Vinnytsia: La Fedeltà & Plateforme scientifique européenne, pp. 451–456. (in Ukrainian)
4. S. Fokin., V. Saichuk, V. Kucherenko. (2023). *Rozvytok naukovoi roboty studentiv spetsialnosti 242 turyzm v natsionalnomu aviatsiinomu universyteti.* [Development of scientific work of students of specialty 242 tourism at the National Aviation University] *.Ekonomika ta suspilstvo* (50). eISSN:2524-0072. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2391> (accessed March 14, 2025).